

Majakovski: Minun löytämäni Amerikka | Maailmankirjat

Marjatta Ripsaluoma: LYHYT EPISODI

En ollut tiennyt että **Vladimir Majakovski** oli ollut Amerikassa. Sen tiesin että **Vladimir Bakunin** (anarkisti ja ranskalaisen Proudhonin ystävä) oli ollut, mutta 1800-luvun puolella. Ylipäänsä kun venäläiset lähtivät jonnekin, tai etenkin muuttivat pysyvästi, eniten heitä päätyi Ranskaan. Mutta myös Baltian maihin ja Amerikkaan, etenkin New Yorkiin.

Suomeksi on ilmestynyt Majakovski-elämäkerta aika hiljakkoin, **Bengt Jangfeldtin** kirjoittama *Panoksena elämä: Vladimir Majakovski* ja hänen piirinsä (suom. **Juhani Lindholm** 2008, WSOY). Kirja löytyi kirjastosta ja uskalsin ottaa sen selkänokaksi koska Jangfeldt näkyi kirjoittaneen myös **Josef Brodskista**. Ehkä siis tässä tapauksessa ruotsalaiseen voisi luottaa.

Samalla kirjastoreissulla löysin kuitenkin myös **Armas Äikiän** Majakovski-elämäkerran, joka on hyvin eläväinen ja riemukas. Kansankulttuurin painama opus on yksinkertaisesti vain *Vladimir Majakovski*. Äikiän teos on tulipunainen palopuhe aika myöhään valtionrunoilijan statuksen saaneesta runoilijasta. Näin esimerkiksi sivulla 11:

Symbolistien keskuudesta nousi kuitenkin kaksi etevää runoilijaa – **Valeri Brjusov** ja **Aleksandr Blok** – jotka aikaa myöten alkoivat pyrkiä pois tuohon tuomitun kapitalistisen maailman runollisista yläkerroksista ja ottivat askeleen alas kansansa luo. Molemmat aloittivat runoilijauransa symbolismin elämää vierastavilla hourekuvilla ja päättivät sen enemmän tai vähemmän realismiin pyrkivällä vallankumousrunoudella, joka tekee heistä jo neuvostorunoilijoita.

Jangfeldtin todistuksen mukaan Majakovski ei ollut mitenkään kiinni oikeastaan minkäänlaisessa ideologiassa. Tässä kirjassa Amerikasta Majakovski päätyy ihmettelemään Meksikossa sosialistismielisten taiteilijoiden ja kirjailijoiden kanssa puhuessaan, että eikö teillä ole venäläismallista organisoitua sosialistista kulttuurityötä. Mutta kun toverit katsovat kysyvästi, hän päätyy kohauttamaan olkapäitään: kukin tavallaan.

Majakovskin taustasta kannattaa sikäli olla selvillä, että tietää mitä kaverit ylipäänsä puuhasivat. Armas Äikiän mielestä symbolismi oli kapitalistisen mielentilan ohutta yläpilveä, hourekuvia, eikä muista että Majakovski aloitti kuvittajana ja piirtäjänä ja lukeutui eurooppalaisiin futuristeihin. Siis jo kauan ennen vallankumousta.

Vapautuminen pikkuporvarillisesta kulttuurihegemoniasta tapahtui oikeastaan samaan aikaan kaikkialla. Se ilmeni erityisen selvästi Saksassa (varhaiset ekspressionistit ja mm. *Der blaue Reiter*-ryhmä Münchenissä, Ranskan impressionistit ja kubistit, Italian futuristit. Esimerkiksi Italian **Marinetti** kävi vierailemassa Pietarissa).

Vapautuminen

Jo vuosisadan alusta olivat nuoret kuvataiteilijat, kirjailijat, teatteri-ihmiset ja varsinkin uuden taiteenlajin – elokuvan – tekijät tajunneet tsaarin sensuurin jostain syystä repsahtaneen. Yhtäkkiä joka puolella alkoi tapahtua.

Oletettavasti yhteiskuntaan alkoi syntyä laajempi keskiluokka, joka kykeni lähettämään nuorisonsa yliopistoihin. Majakovski opiskeli ensin Georgiassa (silloisessa Gruusiassa) ja sitten Moskovassa maalausta ja piirustusta. Majakovski ja hänen opiskelijatoverinsa olivat laajasti lukeneita ja sivistyneitä.

Majakovski pystyi helposti liukumaan visuaalisesta työstä runouteen. Sittemmin hän kirjoitti myös muutaman näytelmän ja pari elokuvakäsikirjoitusta, joista toinen jopa filmattiin ja jossa hän esiintyi näyttelijänä ja aikalaisten mielestä lahjakkaasti.

Innostunut muutoksen aikakausi tarvitsi monipuolisia ihmisiä. Majakovski osasi puhua ranskaa, joten hän pääsi niinkin myöhään kuin 1925 vielä ensin Eurooppaan ja sitten Meksikon kautta Yhdysvaltoihin. Vaikka Majakovski ei ollut poliittisesti kovin innostunut ihmisen, hän oli kuitenkin opportunisti: oli tärkeää saada runoja julkaistuksi ja päästä ulkomaille.

Vapaus olikin tärkeä teema. Näin Majakovski näkee Meksikon tilanteen suuren naapurin jyräämänä:

Mutta yksi idea yhdistää kaikkia, nimittäin vapauden kaiho, viha sortajia kohtaan, julmia ‘gringoja’ kohtaan, jotka tekivät Meksikosta siirtomaan, riistivät puolet alueista (on kaupunkeja, joista puolet kuuluu meksikolaisille, puolet amerikkalaisille) – amerikkalaisia kohtaan, jotka satakolmekymmenmiljoonaisella ruhollaan liiskaavat alleen kaksikymmenmiljoonaisen kansan.

Majakovskin oppaana Meksiko Cityssä oli **Diego de Rivera** (siis **Frida Kahlon** pitkäaikainen mies, tunnettu taidemaalari ja muralisti eli suurten seinämaalausten tekijä). Vielä tuolloin Meksikon kuuluisin pariskunta ei ollut naimisissa keskenään. Majakovski mainitsee tavanneensa Riveran vaimon lounaalla, eli *“Hänen vaimonsa oli pitkä kaunotar Guadalajarasta.”*

Hayden Herreran *Kahlo*-elämänkerrassa sanotaan Meksikon olleen kohtuullisen hyvinvoiva demokratia 1920-30-luvuilla. Voi olla että Majakovskin puhe amerikkalaisista imperiaalistista oli tarkoitettu neuvostoyleisön luettavaksi. Sen sijaan Majakovskin mielestä meksikolaiset olivat kuumapäisiä asehulluja räiskijöitä. Taatusti sekin on yksi meksikolaisia kuvaava klisee.

Meksiko-kuvauksessa ehkä hienointa on härkätaistelun vastainen luku. Siinä on sellaista kaunopuheisuutta, jota tarvittaisiin eläinten puolesta nykyisinkin. Varsinkin nykyisin. Eläimistä Majakovski innostuu puhumaan myös kuvatessaan Chicagoo ja etenkin sen teurastamoita. Hän epäilee, että kamalat kapitalistit myyvät purkeissa lihaa ympäri maailman ja myrkyttävät ihmisiä – kuin koleraan, ei tietentahtoen kuitenkaan.

Majakovski on taitava ilmiöiden kuvaaja, hänellä on ehdottomasti silmää asioille, väreille, nopeille tapahtumille:

Toisin kuin autot, Meksikon väestön viholliset, palvelevat raitiovaunut humaania tehtävää. Ne kuljettavat vainajia.

Usein tulee vastaan kummallinen näky. Raitiovaunu täynnä itkeviä sukulaisia, ja ruumis-perävaunuilla vainajia. Koko saattue paahtaa täyttä häkää eteenpäin kellon soidessa jatkuvasti, mutta silti pysähtymättä.

Omalaatuista kuoleman sähköistämistä!

Tätä ennen kirjailija kuvaa Mexico Cityn auto-onnettomuuksia. Liikennekulttuuri on olematon, kukaan ei vastaa kellekään vamman tuottamisesta, joten ihmisiä kuolee auto-onnettomuuksissa enemmän kuin missään muualla maailmassa.

Rajalla

Meksikosta pääseminen Yhdysvaltain puolelle on arpapeliä ja riippuu rajaviranomaisten mielentilasta. Kirjailija joutuu vankilaan, eli komissioon. Kahden tulkin tapaamisen jälkeen Majakovski viimein onnistuu vakuuttamaan uudet isäntänsä.

Mutta terävä on hänen näkemyksensä rajapoliisista:

Vasta myöhemmin opin, että jos amerikkalainen teroittelee neulankärkiä, hän tuntee sen asian paremmin kuin kukaan, mutta neulansilmästä hän ei koskaan saata kuullakaan. Neulansilmät eivät ole hänen alaansa, eikä hänen tarvitse tietää niistä.

Laredon rajakaupungissa Majakovski tapaa ensimmäistä kertaa venäläisiä emigrantteja, jotka työntävät hänet sitten New Yorkin junaan.

Esipuheen mukaan Majakovskin olisi pitänyt asua puolisen vuotta New Yorkissa, mutta rahat loppuvat kesken. Loppuvaiheessa kirjaa onkin manausta kaiken kalleudesta.

Mutta niin kuin kaikille (tai ainakin niille jotka minä olen tavannut) New York on fantastinen elämys myös venäläiselle kirjailijalle:

Alhaalla soljuu katkeamaton ihmisvirta, ensin ennen sarastusta mustavioletti neekerien massa tekemässä kaikkein raskaimpia ja karuimpia töitä. Myöhemmin seitsemän aikaan yhtenäin valkoisia. Heitä kulkee satoja tuhansia yhteen suuntaan työpaikoilleen. Keltaiset hartsatut sadetakit vain kohisevat ja leiskuvat sähkövalossa kuin lukemattomat likomäret samovaarit, jotka eivät voi sammua tässä sateessakaan.

Majakovski ehti junamatkallaan Meksikosta jo nähdä Amerikkaa paljon, mutta onneksi hän saa tilaisuuden käydä runonluentamatkoilla sekä Chicagossa että Detroitissa. Luentomatkat kustansi kaksi lehteä, venäläinen *Novyj Mir* ja juutalainen *Freiheit*. New Yorkissa ilmestyi näiden lisäksi kaksi sosialistista lehteä, ukrainalainen *Štšodenni Visti* ja suomalainen, suomentajan arvelun mukaan nimeltään *Vappu*.

Vuosi 1925 oli vielä muutama vuosi ennen suuren laman alkua. Majakovskilla on silmää journalistisille yksityiskohdille. Kirja on hyvä esitys matkassa, jonka aikana ehtii tapahtua vaikka mitä, mutta ennen kaikkea sen kirjoittaja on terävä kynänkäyttävä. Kirjan teksti ilmestyi ensimmäiseksi lehtiteksteinä, joten asiat on esitetty tiiviisti ja lyhyesti.

Vuonna 1925 on Majakovskilla vielä edessään viisi vuotta elettävään, kunnes hän teki itsemurhan. Moskovassa tila alkoi käydä ahtaaksi kaikille kulttuuri-ihmisille. Kun tämän kirjan lukee ja lukee Majakovskin elämäkerran ja miettii Venäjän historiaa, niin siitä tulee haikea olo.

Maassa on varmasti tälläkin hetkellä paljon hienoja nuoria taiteilijoita, jos nyt ei muuten ole pääteltävissä, niin ainakin suurella väkimäärällä. Jo Pietarissa on yhtä paljon ihmisiä kuin koko Suomessa. Mutta kuinka paljon he pääsevät tekemään oikeaa työtään? Nyt ei tosin ole tsaarin eikä neuvostovallan sensuuria estämässä sitä, mutta ehkä ennemminkin rahan ja sitä myötä yleisön puute?

Moneen sataan vuoteen Venäjällä näkyy olleen ainoastaan noin 10-15 vuotta todellista kulttuurin kukoistusta ja yritystä eteenpäin – ehkä vuodet 1908-21. Eri taiteilijat ja runoilijat förmäsivät erilaisiin muureihin hieman eri aikoina.

Sanoinko jo että Majakovski oli ehkä opportunisti jossain määrin? Mutta miten muuten hän olisi saanut teoksiaan julkaistuksi ja päässyt matkustamaan?

Vladimir Majakovski: *Minun löytämäni Amerikka*. Suom. Mika Rassi. Savukeidas 2010, 140 s.